

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

КУРИЛЕНКО ДМИТРО ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 343.13

**ІНСТИТУТ ОБІЗНАНИХ ОСІБ У ЗМАГАЛЬНОМУ
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, доцент
Щербаковський Михайло Григорович,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінально-правових
дисциплін факультету № 6.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, старший науковий
співробітник

Глинська Наталія Валеріївна,
провідний науковий співробітник, Науково-
дослідний інститут вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України;

кандидат юридичних наук, доцент
Коваленко Володимир Вікторович
Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка,
учений секретар секретаріату
вченої ради.

Захист відбудеться «30» травня 2017 р. о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.30 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 431.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «27» квітня 2017 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Д. С. Слінько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Пізнання події злочину вимагає використання не лише професійних правових знань, якими володіють сторони та суд, але й спеціальних знань обізнаних осіб. Від своєчасного залучення обізнаних осіб багато в чому залежить результативність збирання, дослідження та використання доказів у кримінальній процесуальній діяльності. Удосконалення інституту обізнаних осіб є важливою складовою судово-правової реформи в Україні, оскільки в умовах підвищення вимог до процесу доказування в кримінальному провадженні він покликаний забезпечити отримання об'єктивних достовірних доказів. Зростаючі можливості впровадження досягнень науки і техніки в процес доказування, необхідність більш раціонально організувати цей процес кримінального провадження зумовлюють постійну увагу до проблем використання спеціальних знань обізнаних осіб у різних формах.

Питання залучення обізнаних осіб до кримінального провадження розглядалися у наукових працях з кримінального процесу, криміналістики і теорії судової експертизи такими українськими вченими як Л. Ю. Ароцкер, О. О. Бондаренко, А. Ф. Волобуєв, Н. В. Глинська, Л. М. Головаченко, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, Г. Л. Грановський, Ю. М. Грошевий, М. В. Даньшин, А. В. Журавель, А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, Н. І. Клименко, В. В. Коваленко, І. І. Когутич, В. А. Колесник, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. П. Корж, М. В. Костицький, О. А. Кравченко, В. К. Лисиченко, Е. Д. Лук'янчиков, О. М. Моїсєєв, Г. М. Надгорний, І. А. Петрова, І. В. Пиріг, І. В. Постіка, В. М. Ревака, Б. В. Романюк, М. В. Салтєвський, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, З. М. Соколовський, Р. Л. Степанюк, І. Я. Фрідман, В. В. Циркаль, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько, В. М. Шерстюк, Ю. П. Янович та ін. У різний час розв'язанню загальних проблем участі обізнаних осіб у кримінальному провадженні приділяли увагу такі зарубіжні правознавці: Т. В. Авер'янова, І. А. Алієв, В. Д. Арсен'єв, Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, Г. І. Грамович, Ф. М. Джавадов, О. П. Гришина, А. В. Дулов, О. О. Зайцева, О. М. Зінін, П. П. Іщенко, В. Я. Колдін, Ю. Г. Корухов, І. Ф. Крилов, В. М. Махов, Н. П. Майліс, Е. Б. Мельникова, В. С. Митричев, Д. Я. Мирський, Ю. К. Орлов, А. Я. Паліашвілі, І. Л. Петрухін, О. Р. Росинська, Т. В. Сахнова, О. В. Селіна, І. Н. Сорокотягін, Л. Г. Шапіро, В. І. Шиканов, О. Р. Шляхов, М. П. Яблоков та інші. Зазначені вчені-юристи зробили значний внесок у теорію кримінального процесуального права, вдосконалення законодавства і практичної діяльності. Водночас наявні проблеми використання інституту обізнаних осіб для збирання, дослідження, оцінки доказів під час досудового розслідування та судового розгляду потребують подальшого їх вивчення в контексті їх розв'язання в умовах сучасного змагального кримінального провадження. У період глобальних змін у кримінальному процесуальному законодавстві

України інститут обізнаних осіб потребує нових теоретичних розробок і законодавчого втілення. Результатом наукової невизначеності у вирішенні цих проблем стають допущені законодавцем прорахунки, що істотно ускладнюють правозастосовну практику.

Наведені обставини та міркування, неоднозначність підходів учених і практиків до визначення зазначеного вище правового інституту зумовлюють необхідність вирішення наукового завдання, що полягає в комплексному дослідженні цієї проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження сформульовано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України № 275 від 16 березня 2015 р. (пп. 7.19, 10.2) та відповідає Пріоритетним напрямам наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2015–2019 рр. (п. 7.24), схваленим вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 24 квітня 2015 р. (протокол № 24). Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 29 січня 2014 р. (протокол № 1).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні концептуальних засад і розробленні науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо використання допомоги обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні, вдосконалення процесуального регулювання їх залучення сторонами та судом.

Відповідно до зазначеної мети було поставлено і вирішено такі завдання:

- вивчити генезу інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні та етапи його становлення;
- встановити суть спеціальних знань та конкретизувати поняття обізнаних осіб у кримінальному провадженні;
- розробити класифікацію обізнаних осіб;
- розглянути особливості принципу змагальності у залученні обізнаних осіб та надати рекомендації щодо його реалізації;
- охарактеризувати функції спеціаліста;
- розкрити доказове значення показань обізнаних підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків;
- визначити критерії залучення перекладача;
- конкретизувати завдання педагога та психолога у процесуальних діях за участю малолітніх або неповнолітніх;
- позначити статус ревізій та перевірок;
- розробити пропозиції щодо удосконалення правового регулювання залучення обізнаних осіб до кримінального провадження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі кримінального провадження між сторонами, судом та залученими обізнаними особами.

Предмет дослідження становить інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні.

Методи дослідження визначено метою та завданнями дисертаційного дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлюється системним відходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми.

У дисертаційному дослідженні було використано: загальний діалектичний метод наукового пізнання дійсності; загальнонаукові методи: аналіз, синтез, аналогія, порівняння тощо – для встановлення природи та сутності категоріальних понять обізнаних осіб; історико-правовий метод – під час дослідження історичного аспекту розвитку інституту обізнаних осіб у кримінальному процесі (підрозділ 1.1); формально-логічний метод – під час формулювання поняття обізнаних осіб та розробки їх класифікації у кримінальному провадженні (підрозділ 1.2); системно-структурний метод – при дослідженні сутності та складових елементів засад змагальності у кримінальному провадженні (підрозділ 1.3), при визначенні кримінального процесуального статусу та функцій експерта, спеціаліста, перекладача (підрозділи 2.1–2.3), завдань педагога та психолога (підрозділ 2.4), ролі ревізора та перевіряючого (підрозділ 2.5); метод юридичного аналізу – при вивченні відповідних положень криміналістики, кримінального процесуального законодавства та відомчих нормативних актів України; метод прогнозування – під час розробки пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування; соціологічний метод – для отримання емпіричних даних при опитуванні за розробленими анкетами слідчих Національної поліції, прокуратури України.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з різних галузей юридичної науки, присвячені інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні, процесуальному порядку їх залучення, тактики використання результатів застосування спеціальних знань.

Нормативно-правову основу дослідження складають Конституція України, Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, пленумів Верховного Суду України, відомчі нормативно-правові акти МВС України, Мінюсту, СБУ, інших відомств та служб, кримінальне процесуальне законодавство 14-ти країн ближнього зарубіжжя.

Емпіричну базу дослідження склали результати анкетування 355-ти слідчих прокуратури та Національної поліції України у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Полтавській, Сумській, Харківській областях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що за характером і змістом проблем, що розглядаються, дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, в якому на основі сучасних положень

кримінального процесу, криміналістики, судової експертології, узагальнення експертної, слідчої й судової практики розроблено концептуальні засади та сформульовано рекомендації щодо використання допомоги обізнаних осіб під час досудового розслідування та судового розгляду.

У дисертації запропоновано та обґрунтовано низку теоретичних положень, які мають суттєве значення для розвитку наукових засад і процесуального інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні, зокрема:

уперше:

- наведено перелік усіх обізнаних осіб, які залучаються до кримінального провадження, та розроблено класифікацію на підставі їх участі у процесуальних діях та правової врегульованості діяльності або її результатів;

- обґрунтовано, що спеціаліст для надання пояснень (консультацій та довідок) сторонам чи суду, перевіряючий під час здійснення перевірки можуть використовувати як спеціальні, так і правові знання;

- розкрито зміст і доказове значення висновків підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, даних на підставі спеціальних знань, та запропоновано способи встановлення їх достовірності;

- визначено, що педагог чи психолог у процесуальних діях вирішують процесуальні завдання щодо отримання достовірних доказів; тактичні завдання у проведенні процесуальних дій; спеціальні завдання з охорони психічного здоров'я малолітнього або неповнолітнього;

- обґрунтовано необхідність доповнення КПК України двома статтями, що регламентують права потерпілого, підозрюваного при залученні експерта, педагога та психолога; уточнено формулювання та запропоновано зміни до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу»; ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 19 Закону України «Про аудиторську діяльність»; ст. 185-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення; статей 29, 36, 40, 68, 69, 79, 93, 99, 122, 226, 227, 243, 244, 280, 303, 332, 354, 368, 491, 514, 515 КПК України;

удосконалено:

- поняття обізнаної особи, яка в результаті професійного освітянського або самостійного навчання та досвіду оволоділа спеціальними знаннями у певній галузі людської діяльності та навичками щодо їх застосування, залучається під час досудового розслідування чи судового розгляду безпосередньо або опосередковано в процесуальній або непроцесуальній формах, обов'язково або на розсуд уповноваженої особи (органу) з метою сприяння щодо вирішення завдань кримінального провадження, а надані нею відомості, висновки та документи використовуються як джерела доказів або орієнтуюча інформація;

- критерії залучення перекладача у кримінальне провадження, до яких віднесено: процесуальні умови, процесуальні вимоги як до учасника процесу, вимоги як до обізнаної особи, процесуальні підстави залучення;

- функції спеціаліста, які включають технічне та організаційно-тактичне сприяння сторонам і суду у збиранні доказів; надання пояснень (консультацій або довідок), у тому числі з юридичних питань. Довідки стосуються спеціальних відомостей загального характеру, а консультації торкаються обставин злочину, що розслідується;

- пропозиції та рекомендації правового й організаційного характеру, спрямовані на реалізацію принципу змагальності у кримінальному процесі, а саме: вдосконалення кримінального процесуального закону щодо розширення прав сторін та суду; виведення експертних служб із підпорядкування правоохоронних органів; усунення монополії державних спеціалізованих установ (служб) на проведення криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз; розширення кола приватних експертів;

дістали подальшого розвитку:

- процес становлення інституту обізнаних осіб, що диференційований на п'ять етапів залежно від формування процесуальних правил залучення обізнаних осіб і підвищення доказового значення результатів їх діяльності у кримінальному провадженні;

- організація проведення процесуальних дій із малолітніми та неповнолітніми, до участі у яких запропоновано залучати психолога, котрий має досвід роботи у тій віковій групі, до якої належить малолітній або неповнолітній, і лише як виняток – педагога;

- процесуальні умови залучення перекладача, до яких віднесено нерозуміння мови судочинства учасником кримінального провадження;

- пропозиції щодо створення державного Реєстру судових перекладачів з інформацією про професійних та компетентних перекладачів, які володіють юридичною термінологією;

- процесуальні й організаційні основи витребування матеріалів ревізій та перевірок. Визначено конкретний предмет (факти порушення спеціальних та правових норм, а також встановлення винних осіб) контрольних заходів, стосовно якого ревізор та перевіряючий можуть бути допитані як обізнані свідки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дисертаційному дослідженні положення, пропозиції та висновки можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – з метою поглиблення існуючих уявлень про правову природу, сутність обізнаних осіб у кримінальному провадженні (акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 2 листопада 2016 р.);

- у правозастосовній діяльності під час розслідування злочинів (акт впровадження Харківської міської прокуратури № 5 від 27 жовтня 2016 р.);

- у навчальному процесі – як матеріал для відповідних розділів підручників і навчальних посібників з дисциплін «Криміналістика», «Судова експертологія», «Кримінальний процес» (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 6 жовтня 2016 р.).

– у нормотворчій діяльності – під час підготовки та ухвалення проектів нормативно-правових актів для вдосконалення нормативно-правової бази участі обізнаних осіб під час розслідування злочинів та судового розгляду.

Особистий внесок здобувача полягає у розробленні нового підходу щодо розв’язання проблем залучення обізнаних осіб до перебігу кримінального провадження та удосконалення його наукових засад. Викладені в дисертації положення, що відбивають її наукову новизну, розроблені автором самостійно. Власні теоретичні розробки здобувача у статті, опублікованій у співавторстві, становлять не менше 50 %. Наукові ідеї та розробки співавтора у дисертації не використовувалися. Дисертація є самостійним науковим дослідженням автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи розглядалися й обговорювалися на засіданнях кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, а також були оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (м. Харків, 22 листопада 2013 р.), «Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики» (м. Харків, 5 грудня 2014 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 14 травня 2015 р.; 17 травня 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні висновки і практичні рекомендації, що містяться в дисертації, відображено у 10 публікаціях за темою дослідження, з них – 6 статей у наукових фахових виданнях, з-поміж яких дві – в іноземних наукових виданнях та одна у співавторстві, а також у 4 тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою, завданнями, предметом і логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (419 найменувань на 50 сторінках) і додатків. Повний обсяг дисертації становить 254 сторінок, з них 184 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та задачі, об’єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи, виокремлено наукову новизну, розкрито теоретичне і практичне значення одержаних результатів, надано відомості про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Науково-правові основи інституту обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні» складається з трьох підрозділів, у яких розглянуто історичне становлення інституту обізнаних осіб, поняття

обізнаних осіб, їх характеристика та перелік у процесуальному законі, паритет сторін у збиранні доказів.

У підрозділі 1.1 *«Генезис інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні»* доведено, що процесуальний інститут осіб, які володіють спеціальними знаннями, виник закономірно на певному етапі становлення суспільства і обумовлений необхідністю розширення пізнавальних можливостей сторін й суду під час досудового розслідування та судового розгляду і спрямований на об'єктивізацію процесу доказування. Розглядаючи становлення інституту обізнаних осіб, автор пропонує п'ять етапів його розвитку, заснованих на формуванні процесуальних правил їх залучення у кримінальне провадження і підвищення доказового значення результатів діяльності. Перший етап – кінець XVII ст. – 1864 р. характеризується відсутністю загальної регламентації та нерегулярним випадковим залученням обізнаних осіб (в основному лікарів) у кримінальне провадження. Другий етап починається з судової реформи 1864 р., згідно з якою законодавчо закріплюється процедура залучення обізнаних осіб до слідчих дій, наводиться їх перелік та регламентується порядок проведення експертизи. Актуальність і багатоплановість проблем використання спеціальних знань у судочинстві, їх практична значущість зумовили розвиток теоретичних розробок з боку фахівців у галузі кримінального процесу, криміналістики та інших наук. Закладено основи трьох взаємопов'язаних форм використання спеціальних знань: участь спеціалістів у слідчих діях, допит обізнаних осіб та проведення експертизи. Третій етап визначається появою першого КПК УРСР 1922 р. Законодавчо закріплюються випадки обов'язкового призначення експертизи, участь перекладача та особи, яка розуміє знаки німого і глухого, лікарів та педагогів, а також допит експерта. Початком четвертого етапу становлення інституту обізнаних осіб стало введення в дію КПК УРСР 1960 р., в якому діяльність фахівців у кримінальному провадженні вдосконалюється. Передбачено такі форми використання спеціальних знань як участь спеціаліста, проведення судово-медичного освідування, ревізії. Прийняті у 1971 р. доповнення до КПК більш чітко регламентували права, обов'язки, функції та порядок участі спеціаліста у процесуальних діях. П'ятий етап розвитку інституту обізнаних осіб починається із прийняттям у 2012 р. нового КПК України. У зв'язку із вдосконаленням змагальних засад у кримінальному судочинстві розширились функції обізнаних осіб та виникли нові форми їх залучення: участь психолога у процесуальних діях, показання на підставі спеціальних знань допитуваного, консультації спеціаліста тощо. Суттєвим кроком у втіленні принципу змагальності сторін у наданні суду доказів стала можливість самостійного залучення спеціаліста або експерта стороною захисту.

У підрозділі 1.2 *«Поняття, види та характеристика обізнаних осіб у кримінальному провадженні»* розглядаються сутність та ознаки обізнаних осіб. На думку автора, обізнані особи – це загальне поняття, що об'єднує будь-яких суб'єктів, які мають спеціальні знання, навички та залучені до кримінального

провадження незалежно від наявних у них прав і обов'язків з метою сприяння уповноваженим особам у розв'язанні питань на підставі спеціальних знань. Відповідно до процесуального закону виділено обізнаних осіб, які залучаються до кримінального провадження безпосередньо і опосередковано. Доведено, що обізнані особи застосовують спеціальні (неправові) знання з будь-якої галузі людської діяльності, а спеціаліст для надання пояснень та перевіряючий під час перевірки можуть застосовувати правові знання. Незаінтересованість не є ознакою всіх обізнаних осіб, оскільки підозрюваний, обвинувачений, потерпілий під час допиту можуть висловлювати висновки та думки, які ґрунтуються на спеціальних знаннях; для надання затриманому медичної допомоги може бути допущений залежний від затриманого медичний працівник; перевіряючий може здійснювати перевірку підлеглих фізичних або юридичних осіб.

Показано, що цілі залучення обізнаних осіб слідчим, прокурором, судом, суддею і стороною захисту визначені завданнями кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Наведено загальні характеристики обізнаних осіб, що стосуються володіння спеціальними знаннями та навичками, способу їх отримання, форм та мети залучення, використання результатів діяльності для отримання доказів або підстав для прийняття процесуальних чи організаційних (тактичних) рішень. Розроблено класифікацію обізнаних осіб залежно від їх участі у процесуальних діях та правової врегульованості діяльності або її результатів. Діяльність осіб, які беруть участь у процесуальних діях, передбачено у процесуальному законі та вони безпосередньо залучаються сторонами чи судом. Діяльність осіб, які не беруть участі у процесуальних діях, процесуально не визначено, але результати їх діяльності використовуються у кримінальному провадженні.

У підрозділі 1.3 «Змагальні засади у кримінальному провадженні» змагальність розглядається як принцип паритетності сторін обвинувачення і захисту. Проаналізовано думки вчених щодо елементів структури змагальності сторін та акцентовано увагу на дослідженні суті процесуальної рівності сторін, яка розуміється автором як паритет їх процесуальних можливостей. Зіставляючи процесуальні можливості сторін у процесі доказування, показано, що принцип змагальності у кримінальному провадженні має декларативний характер. Лише сторона обвинувачення наділена владними повноваженнями, має процесуальні можливості щодо отримання зразків для експертизи, збирання (формування) таких джерел доказів як показання, речові докази, оригінали документів. Сторона захисту фактично позбавлена реальної можливості втілити свої права зі збирання доказів під час досудового розслідування. Запропоновано способи збирання та фіксації доказів стороною захисту та їх процесуальне закріплення. Процес і результати збирання доказів стороною захисту для подальшого використання і надання стороні обвинувачення та суду рекомендовано проводити з обов'язковою фіксацією в протоколі за участі двох незаінтересованих осіб.

Дисертант дотримується позиції тих науковців, які передбачають, що змагальність допускає активність та ініціативу суду щодо збирання доказів, необхідних для встановлення обставин злочину, з метою компенсування пасивності сторін. Суд, не маючи ні обвинувального ні виправдувального ухилу, виходячи з кінцевої мети кримінального провадження – повного і неупередженого судового розгляду (ст. 2 КПК України), для подолання сумнівів, набуття достовірного знання, необхідного для прийняття обґрунтованого процесуального рішення, має право і зобов'язаний за певних обставин вжити заходів для отримання нових і перевірки наявних доказів з власної ініціативи, реалізуючи забезпечення права кожного на справедливий суд. Втілення принципу незалежності й свободи оцінки доказів дозволяє суду бути об'єктивним і безстороннім. Слідчий суддя, суд виконують функцію арбітра між двома сторонами – обвинувачення та захисту, лише розглядаючи клопотання слідчого, прокурора, скарги на їх дії, рішення, бездіяльність. Запропоновано зміни та доповнення до чинного законодавства щодо відповідальності за невиконання законних вимог слідчого та захисника, процедури фіксації захисником зібраних доказів, неможливості відмови слідчого від проведення слідчих (розшукових) дій для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, оскарження рішення слідчого про відмову у ознайомленні з матеріалами кримінального провадження.

Розділ 2 «Реалізація засад змагальності щодо залучення обізнаних осіб до кримінального провадження» складається з п'яти підрозділів, у яких розкриваються функції та процесуальне положення експерта, спеціаліста, перекладача, педагога, психолога, ревізора та перевіряючого.

У підрозділі 2.1 «Залучення експерта для проведення експертизи» розглядаються повноваження сторін під час призначення та проведення експертизи. Для дотримання конституційних прав громадян пропонується механізм компенсації витрат сторони захисту на проведення експертизи. Автор вважає, що для проведення експертного дослідження об'єктів, що знаходяться у слідчого, сторона захисту має право клопотати про їх надання, а у випадку відмови – звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді. Доведено, що потерпілому необхідно надати право самостійно залучати судового експерта на договірних умовах або направляти клопотання про це слідчому судді. Обґрунтовано положення щодо ознайомлення підозрюваного чи потерпілого з постановою про залучення експерта слідчим у двох ситуаціях: а) експертиза проводиться за клопотанням сторони захисту чи потерпілого; б) об'єктами дослідження є безпосередньо підозрюваний, потерпілий або експериментальні зразки порівняння, отримані від цих осіб. У випадку надання слідчим об'єктів стороні захисту, пропонується стороні обвинувачення надати право на ознайомлення із завданнями експерту і його висновком, який дається на прохання сторони захисту.

Проаналізовано підстави процесуальних рішень щодо зупинення досудового розслідування, зміни, продовження чи скасування щодо особи примусових заходів медичного характеру. Показано, що дослідження осіб, за результатами яких винесено висновки лікувальної установи, комісії лікарів-психіатрів, медичні висновки, виконано поза кримінальним провадженням процесуально невизначеними фахівцями. З метою отримання допустимих, процесуальних документів для прийняття обґрунтованих рішень рекомендовано проводити судово-медичну чи судово-психіатричну експертизи. Напрямами реалізації принципу змагальності в судово-експертній діяльності є розширення кола приватних експертів, а також ліквідація державної монополії на проведення криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз.

У підрозділі 2.2 «Функції спеціаліста в процесуальних діях» висвітлено поняття спеціаліста та його роль під час розслідування злочинів, визначено дві функції спеціаліста. Першою функцією позначено сприяння сторонам та суду у збиранні (пошуку та виявленні, фіксації, вилученні, збереженні) та дослідженні доказів. Спеціаліст застосовує не лише технічні засоби, але й організаційно-тактичні (криміналістичні) методи та прийоми відповідно до мети та особливостей процесуальної дії. Наведено завдання, які вирішує спеціаліст під час підготовки, перебігу та після проведення огляду, обшуку, отримання зразків для експертизи, допиту. Акцентовано увагу на проведенні спеціалістом попередніх досліджень об'єктів для оперативного отримання орієнтуючої інформації про обставини злочину. Другою функцією спеціаліста визначено надання пояснень. Рекомендовано використовувати у процесуальному законі цей термін, який включає консультативну та довідкову діяльність спеціаліста. У довідках повідомляються загальні дані, а у консультаціях надаються поради, пов'язані з обставинами та об'єктами кримінального провадження, у тому числі з правових питань. Пояснення спеціаліста мають значення для розв'язання процесуальних (підстави для прийняття правових рішень) або організаційно-тактичних (висування версій, складання плану розслідування, підготовка до проведення експертизи та ін.) завдань.

Пояснення як результат попередніх досліджень на місці події рекомендовано оформлювати як додаток до протоколу у вигляді інформаційно-пошукових карток. Розглядаючи ст. 71 КПК України як загальну, а інші статті, в яких регламентовано участь обізнаних осіб у процесуальних діях, як спеціальні, автор вважає перекладача, судово-медичного експерта, педагога, психолога, лікаря спеціалістами, відносно яких законодавець безпосередньо зазначив їх професію. Показано, що доказове значення мають висновки підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, надані на підставі спеціальних знань та запропоновано прийоми встановлення їх достовірності.

У підрозділі 2.3 «Правове положення перекладача у кримінальному провадженні» аналізуються підстави та особливості залучення перекладача, вимоги до його професійних та особистих якостей. На підставі аналізу

міжнародних та вітчизняних правових документів, кримінальних процесуальних норм автор дійшов висновку про те, що умовою залучення перекладача є «не володіння» чи «недостатнє володіння» мовою судочинства, а її «нерозуміння» учасником кримінального провадження. До характеристик перекладача віднесено незаінтересованість, незалежність, відсутність процесуальних суміщень, досягнення 16-річного віку. Компетенція особи як перекладача попередньо встановлюється до її залучення у провадження та визначається вільним володінням усною та письмовою державною мовою, письмовою, дактильною чи жестомімічною мовою, необхідною для перекладу, наявністю навичок перекладу. До професійних перекладачів висувається вимога щодо володіння спеціальною, у тому числі юридичною, термінологією. Після перекладу визначається компетентність залученого перекладача, що обумовлює прийняття перекладу або відвід перекладача. Пропонується надати право учасникам провадження заявляти клопотання про відвід перекладачу, а йому – самовідвід. Процесуальною підставою залучення перекладача, після чого він набуває прав, обов'язків та відповідальності, слід вважати постанову слідчого, прокурора, ухвалу суду чи договір з потерпілим або стороною захисту. На думку автора, доцільно створити державний Реєстр судових перекладачів, до якого мають бути включені дані перекладачів-професіоналів, компетентність яких перевірено.

У підрозділі 2.4 *«Педагог і психолог в процесуальних діях за участю малолітніх та неповнолітніх»* висвітлюються права, обов'язки, завдання педагога і психолога у кримінальному провадженні.

Функції педагога, психолога, які залучені у слідчих, судових діях за участю малолітніх та неповнолітніх розглядаються через призму кінцевих цілей і проміжних завдань процесуальних дій. Проміжні завдання поділено на три групи: 1) процесуальні, спрямовані на отримання достовірних доказів (сприяння отриманню повних та правдивих показань; встановленню обставин, що підлягають доказуванню за кримінальним провадженням; закріпленню доказів, зокрема, щодо правильності викладення показань у протоколі); 2) тактичні, що вирішуються під час підготовки процесуальної дії (вивчення особи, формулювання питань), її проведення (встановлення психологічного контакту, забезпечення оптимального емоційного стану допитуваного), фіксації та оцінки отриманих результатів; 3) спеціальні, спрямовані на охорону психічного здоров'я малолітніх або неповнолітніх від негативного впливу незвичайної для них обстановки. Наведено додаткові аргументи щодо психолога та педагога як різновидів процесуальної фігури спеціаліста. Запропоновано у кримінальному провадженні залучати психолога, який має досвід роботи у тій віковій групі, до якої належить малолітній або неповнолітній, і лише як виняток – педагога. Доведено, що педагог (психолог) обов'язково повинен залучатися до допиту неповнолітнього учасника кримінального провадження незалежно від його статусу та віку. Наведено

комплекс прав та обов'язків педагога (психолога), який вимагає законодавчого закріплення.

У підрозділі 2.5 «Ревізор і перевіряючий у кримінальному провадженні» розглянуто ревізії та перевірки як засоби отримання доказової інформації про подію злочину та суб'єкти їх проведення. Розкрито поняття об'єктів аналізу контрольних заходів, їх предмет (загальний та конкретний), методи дослідження, організаційні ознаки (планові та позапланові), підстави проведення (фактичні та правові), суб'єктів (ревізори та перевіряючі), підсумкові документи (акти, довідки), їх доказове значення та правова природа. У зв'язку з розмаїттям об'єктів та підсумкових документів, що відбивають результати ревізій та перевірок, автор рекомендує використовувати загальний термін – «матеріали ревізій та перевірок».

Правову природу ревізій та перевірок розглянуто на двох рівнях. Перший характеризує їх як спосіб державного (відомчого) контролю, що здійснюється з метою виконання завдань контрольно-ревізійних служб. Другий рівень визначає кримінальний процесуальний статус ревізій та перевірок як спосіб встановлення обставин кримінального правопорушення. 96 % опитаних слідчих вважають неправильним рішення законодавця щодо скасування права слідчого на призначення ревізій та перевірок під час розслідування злочинів. Витребування матеріалів ревізій та перевірок входить до компетенції певних учасників кримінального процесу, що регламентовано КПК України та є процесуальною дією. Проведення ревізій та перевірок лежить за межами кримінальної процесуальної діяльності, тому вони не належать до процесуальних дій, а ревізори та перевіряючі – до особливих суб'єктів кримінального провадження. Після проведення контрольних заходів вони можуть бути допитані як свідки.

Проаналізовані способи отримання матеріалів ревізій та перевірок залежно від часу їх надання: до початку кримінального провадження (разом із повідомленням про злочин державного контролюючого органу, представника юридичної особи, уповноваженої особи правоохоронного органу), після початку кримінального провадження (витребування існуючих матеріалів ревізій, перевірок або їх проведення за рішенням суду). На думку автора, аудитори (аудиторські фірми) зобов'язані передавати аудиторські висновки до правоохоронних органів, якщо у процесі аудиту виявлено порушення, за які передбачено кримінальну відповідальність, або які містять ознаки корупційних правопорушень.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоноване нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці організаційно-правових засад інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні на підставі

комплексного підходу до цієї проблеми. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки і пропозиції, що мають певний ступінь новизни.

1. Виділено п'ять історичних етапів становлення інституту обізнаних осіб в залежності від формування процесуальних правил їх залучення до кримінального провадження і ролі результатів діяльності у доказуванні: 1) кінець XVII ст.–1864 р., 2) 1864–1922 рр., 3) 1922–1960 рр., 4) 1960–2012 рр., 5) з 2012 р. – до сьогодні.

2. Доведено, що спеціальні знання – це знання з будь-якої галузі людської діяльності за виключенням права, що застосовуються обізнаними особами, залученими у кримінальне провадження в межах своєї компетенції. Спеціаліст для надання пояснень та перевіряючий під час здійснення перевірки можуть застосовувати правові знання. Обізнана особа – це людина, яка в результаті професійного освітнянського або самостійного навчання та досвіду оволоділа спеціальними знаннями у певній галузі людської діяльності та навичками щодо їх застосування, безпосередньо або опосередковано, у процесуальній або непроцесуальній формах, обов'язково або на розсуд уповноваженої особи (органу) залучається під час досудового розслідування або судового розгляду з метою сприяння щодо рішення завдань кримінального провадження, а надані нею відомості, висновки та документи використовуються як джерела доказів або орієнтуюча інформація.

3. Розроблено класифікацію обізнаних осіб залежно від участі у процесуальних діях та правової врегульованості їх діяльності: 1) особи, які беруть участь у процесуальних діях: а) діяльність процесуально регламентована (експерт; спеціаліст; перекладач; підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, які володіють спеціальними знаннями); б) діяльність процесуально нерегульована (судово-медичний експерт, педагог, психолог та лікар); 2) особи, які не беруть участі у процесуальних діях: а) результати діяльності процесуально регламентовані (ревізор, перевіряючий, медичний працівник, психіатр); б) діяльність процесуально нерегламентована (особи, що надають консультації, проводять попередні дослідження об'єктів або перевірку об'єктів та осіб за криміналістичними обліками).

4. З метою реалізації засад змагальності у кримінальному провадженні запропоновано: 1) збирання доказів стороною захисту проводити з обов'язковою фіксацією у протоколі, який підписується адвокатом, учасниками заходів, двома незаінтересованими особами; 2) надати право суду з власної ініціативи вживати заходів для отримання і перевірки доказів, включаючи доручення щодо проведення експертизи; 3) компенсувати витрати сторони захисту на проведення експертизи з Державного бюджету України у випадку закриття кримінального провадження згідно з п.п. 1-3 ч. 1 ст. 284 КПК України, ухвалення судом виправдувального вироку або особою, яка надала завідомо неправдиве повідомлення про вчинений злочин; 4) надати право: витребувати об'єкти, що перебувають у розпорядженні слідчого, стороною захисту для проведення експертизи; самостійно залучати експерта потерпілим;

ознайомитися з постановою слідчого про залучення експерта, ставити питання, давати додаткові матеріали особами, за ініціативою яких проводиться експертиза, які направляються на експертизу або від яких відбираються зразки; 5) рішення про зупинення досудового розслідування, застосування, зміну, продовження чи скасування щодо особи примусових заходів медичного характеру приймати за результатами проведення судово-медичної чи судово-психіатричної експертиз.

Встановлено, що напрямами реалізації засади змагальності в судово-експертній галузі є збільшення альтернативних експертиз, виконаних приватними експертами, які не залежать від органів юстиції та правоохоронних, силових відомств (служб), а також скасування державної монополії на проведення криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз.

5. З'ясовано, що спеціаліст у кримінальному провадженні виконує дві функції: а) технічне та організаційно-тактичне сприяння сторонам і суду у збиранні доказів; б) надання пояснень, які включають консультації та довідки, зокрема з юридичних питань. Довідки стосуються спеціальних відомостей загального характеру, а консультації надаються на підставі ознайомлення з матеріалами кримінального провадження і стосуються обставин розслідуваного злочину. Перекладач, судово-медичний експерт, педагог, психолог, лікар є спеціалістами, щодо яких законодавець безпосередньо вказав їх професію.

6. Обґрунтовано умови допустимості та доказового значення висновків, наданих обізнаними підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком: наявність у особи спеціальних знань; формулювання висновків у межах компетенції; обґрунтування висновків встановленими у кримінальному провадженні фактами та загальновідомими серед фахівців положеннями; посиланнями на літературні, службові, нормативні та інші джерела; відсутність необхідності проведення експертного дослідження об'єктів, а для заінтересованих осіб – участь спеціаліста під час допиту.

7. Сформульовано критерії залучення перекладача у кримінальне провадження, які включають: процесуальні умови (нерозуміння учасником провадження усної чи письмової державної мови); процесуальні вимоги як до учасника процесу (незаінтересованість, незалежність, відсутність суміщень у кримінальному провадженні, досягнення 16-річного віку); вимоги до обізнаної особи (володіння усною та письмовою мовою судочинства, усною, письмовою, дактильною чи жестомімічною мовою, необхідною для перекладу; наявність навичок перекладу); процесуальні підстави залучення (винесення постанови, ухвали або укладання договору). Запропоновано створення державного Реєстру судових перекладачів, до якого доцільно включити дані щодо професійних перекладачів, які знаються на юридичній термінології, перевірені на компетентність.

8. Визначено, що для участі у проведенні процесуальних дій з малолітніми та неповнолітніми слід залучати психолога, який має досвід

роботи у тій віковій групі, до якої належить малолітній або неповнолітній, і лише як виняток – педагога. Педагог чи психолог у процесуальних діях вирішують: процесуальні завдання щодо отримання достовірних доказів; тактичні завдання з підготовки процесуальних дій, їх провадження, фіксації та оцінки отриманих результатів; спеціальні завдання з охорони психічного здоров'я малолітнього або неповнолітнього від негативного впливу незвичайної для них обстановки. Педагога або психолога слід обов'язково залучати під час допиту неповнолітнього незалежно від стадії кримінального провадження, його процесуального статусу та віку.

9. Доведено, що витребування матеріалів ревізій та перевірок є процесуальною дією, а їх проведення належить до адміністративних заходів. Під час розслідування злочинів конкретним предметом ревізій та перевірок є факти порушення спеціальних та правових норм, а також встановлення винних осіб. Ревізора та перевіряючого допитують як обізнаних свідків. Запропоновано обов'язково передавати аудиторські висновки до правоохоронних органів, якщо у процесі аудиту виявлено порушення, за які передбачено кримінальну відповідальність або які містять ознаки корупційних правопорушень.

10. Розроблено проекти статей до КПК України: «Педагог, психолог», «Права потерпілого, підозрюваного при залученні експерта»; обґрунтовано зміни до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу»; ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 19 Закону України «Про аудиторську діяльність»; ст. 185-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення; ст. 29, 36, 40, 68, 69, 79, 93, 99, 122, 226, 227, 243, 244, 280, 303, 332, 354, 368, 491, 514, 515 КПК України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Куриленко Д. В. Ревізор та перевіряючий у змагальному кримінальному судочинстві України / Д. В. Куриленко // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 168–172 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_29.pdf.

2. Куриленко Д. В. Завдання та функції педагога й психолога у кримінальному провадженні / Д. В. Куриленко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2015. – Вип. 1 (68). – С. 64–71.

3. Куриленко Д. Сутність та процесуальний статус ревізій й перевірок у кримінальному провадженні / Д. Куриленко // Jurnalul juridic national: teorie și practică (Национальный юридический журнал: теория и практика). – Кишинев. – 2015. – № 2/2 (12). – С. 144–147.

4. Куриленко Д. Сведущие лица в уголовном судопроизводстве Грузии и Украины: сравнительный анализ / Д. Куриленко, М. Щербаковский // Власть и общество (История, Теория, Практика) / Научный журнал ассоциации открытой дипломатии. – Тбилиси, 2015. – № 1 (33). – С. 172–180.

5. Куриленко Д. В. Щодо рівності сторін кримінального провадження у залученні судового експерта / Д. В. Куриленко // Право і безпека. – 2016. – № 1 (60). – С. 108–112.

6. Куриленко Д. В. Сучасні проблеми залучення експерта у кримінальному провадженні / Д. В. Куриленко // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 2. – С. 88–93.

7. Куриленко Д. В. Функції спеціаліста в кримінальному провадженні / Д. В. Куриленко // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 листопада 2013 р.). – Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 255–256.

8. Куриленко Д. В. Інститут обізнаних осіб у кримінальному процесі України / Д. В. Куриленко // Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики: матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 грудня 2014 р.) – Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 116–118.

9. Куриленко Д. В. Принцип змагальності при проведенні судових експертиз / Д. В. Куриленко // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 травня 2015 р.). – Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 118–122.

10. Куриленко Д. В. Форми залучення фахівців-медиків у кримінальному процесі // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 травня 2016 р.). – Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2016. – С. 101–103.

АНОТАЦІЯ

Куриленко Д. В. Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Міністерство освіти та науки України. – Харків, 2017.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням теоретичних і практичних проблем залучення обізнаних осіб у кримінальному провадженні. Розглянуто генезис інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні. Надано визначення обізнаних осіб, до яких віднесені експерт, спеціаліст, перекладач, педагог, лікар, ревізор, перевіряючий, медичний працівник, психіатр, підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий які володіють спеціальними знаннями, особи, які надають консультації, проводять попередні дослідження об'єктів або перевірку об'єктів та осіб за криміналістичними обліками. Розкрито функції та проаналізовано процесуальні особливості залучення обізнаних осіб під час розслідування злочинів. Сформульовано низку

висновків і пропозицій, спрямованих на удосконалення законодавства та кримінального процесуального кодексу України в контексті предмета дослідження.

Ключові слова: кримінальне провадження, обізнані особи, змагальність, експерт, спеціаліст, перекладач, педагог, психолог, лікар, психіатр, медичний працівник, ревізор, перевіряючий.

АННОТАЦІЯ

Куриленко Д. В. Институт сведущих лиц в состязательном уголовном производстве. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2017.

В диссертации проведено теоретическое обобщение и предложено новое решение научного задания, которое заключается в разработке организационно-правовых основ института сведущих лиц в уголовном производстве на основании комплексного подхода к этой проблеме.

Выделено пять исторических этапов становления института сведущих лиц в зависимости от формирования процессуальных правил их привлечения к уголовному производству и роли результатов деятельности в доказывании. Доказано, что специальные знания сведущих лиц – это знания в любой отрасли человеческой деятельности, за исключением права, которые применяются сведущими лицами в пределах своей компетенции. Специалист для предоставления объяснений и проверяющий во время осуществления проверки могут применять правовые знания. Дано определение сведущего лица. Проведена дифференциация сведущих лиц в зависимости от участия в процессуальных действиях и его правового регулирования. Сформулированы предложения по реализации принципа состязательности в уголовном производстве, направленные на процессуальное закрепление права защитника и суда собирать доказательства; предоставление права потерпевшему привлекать эксперта; компенсацию затрат стороны защиты на проведение экспертизы; расширение производства экспертиз частными экспертами. Выделены две функции специалиста: техническое и организационно-тактическое содействие сторонам и суду в собирании доказательств; дача объяснений, которые включают консультации и справки, в том числе по юридическим вопросам. Обоснованы условия допустимости и доказательного значения выводов, данных сведущими подозреваемыми, обвиняемыми, потерпевшими, свидетелями. Сформулированы критерии привлечения переводчика в уголовное производство, которые включают процессуальные условия, процессуальные требования как к участнику процесса, требования как к сведущему лицу,

процессуальные основания привлечения. Обосновано, что для участия в проведении процессуальных действий с малолетними и несовершеннолетними следует привлекать психолога, который имеет опыт работы в той возрастной группе, к которой принадлежит малолетний или несовершеннолетний, и лишь как исключение привлекать педагога. Доказано, что истребование материалов ревизий и проверок является процессуальным действием, а их проведение относится к административным мероприятиям. Обоснована необходимость дополнения законодательства Украины статьями, которые регламентируют привлечение сведущих лиц и направлены на реализацию принципа состязательности в уголовном процессе.

Ключевые слова: уголовное производство, сведущие лица, состязательность, эксперт, специалист, переводчик, педагог, психолог, врач, психиатр, медицинский работник, ревизор, проверяющий.

SUMMARY

Kurylenko D. The Concept of versed persons in adversary criminal proceeding. - *Manuscript*.

The thesis for the degree of candidate of legal sciences, area of expertise 12.00.09 - criminal proceeding and criminalistics; forensic examination; operational investigations. - Kharkiv National University of Internal Affairs. - Kharkiv, 2017.

Genesis of formation of the versed persons concept in criminal proceedings is examined in this paper. It is provided the definition of versed persons, which includes expert, specialist, translator, teacher, doctor, auditor, inspector, medical specialist, psychiatrist, suspect, defendant, witness, victim, who have special knowledge, persons who provide advice, conduct preliminary research or inspection of objects and individuals in accordance with criminal records. [The paper] discloses the functions and provides the analysis of the procedural features of versed persons during investigation of crimes. A number of conclusions and proposals for improvement of laws and the Criminal Procedural Code of Ukraine in the context of the subject of research are represented [in the paper].

Keywords: criminal proceeding, versed persons, adversarial system, expert, specialist, translator, teacher, psychologist, doctor, psychiatrist, medical specialist, auditor, inspector.